

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Výukový materiál pro předmět

STATISTIKA

Reg. č. projektu:	CZ.1.07/1.1.10/01.0007
Název projektu:	Tvorba výukových materiálů pro žáky podle ŠVP
Název příjemce:	Obchodní akademie, České Budějovice, Husova 1
Klíčová aktivita:	Vytváření podmínek pro implementaci školních vzdělávacích programů ve školách a školských zařízeních, podpora aktivit metodických týmů, podpora pracovníků škol a školských zařízení zapojených do inovace ŠVP.
Použitá literatura:	Seznam použité literatury je uveden v souboru STA_3_Literatura.pdf.

STŘEDNÍ HODNOTY

VÝZNAM

Rozdělení četností poskytuje užitečnou informaci a přehled o zkoumaném statistickém souboru. Porovnávat několik souborů pomocí tabulek rozdělení četností by však bylo .....a ..... Proto se snažíme shrnout informaci o zjištěném statistickém znaku v koncentrované podobě – např. vystihnout ..... číslem velikost všech číselných hodnot. Tím charakterizujeme *úroveň* souboru a při charakteristice dvou a více souborů umožníme jejich .....

Střední hodnoty slouží tedy ke dvěma účelům:

a)

b)

TYPY STŘEDNÍCH HODNOT

Střední hodnoty dělíme na ty, jejichž velikost ..... na všech zjištěných údajích (průměry) a na ty, které na všech zjištěných údajích ..... (ostatní střední hodnoty).

Průměry:

Ostatní střední hodnoty:

..

ARITMETICKÝ PRŮMĚR

- zcela převažující druh průměru, který má uplatnění při řešení téměř všech úloh statistiky
- široké využití:
  - v **ekonomických oblastech** (průměrný počet odpracovaných hodin, průměrná mzda, průměrná spotřeba materiálu při výrobě apod.),
  - v **neekonomických oblastech** (průměrný věk, průměrný počet bodů v testu, průměrná teplota atd.)

Uveďte příklady situací, kdy využíváte výpočet průměru.

ARITMETICKÝ PRŮMĚR PROSTÝ $\bar{X}$

Využití:

→

Postup výpočtu:

Součet hodnot údajů se dělí počtem údajů (*součet odpracovaných hodin se vydělil počtem zaměstnanců, součet mimořádných odměn se vydělil počtem zaměstnanců...*).

Vzorec:

Vysvětlení symbolů:

ARITMETICKÝ PRŮMĚR VÁŽENÝ $\bar{X}$

Využití:

→

Označování

$X_i \dots$

$n_i \dots$

Odpracované hodiny	Počet zaměstnanců
147	3
150	4
168	6
170	3
183	2

Postup:

Vzorec:

PŘÍKLADY

1.

Vypočtete průměrný počet odpracovaných hodin.

Odpracované hodiny	Počet zaměstnanců
147	3
150	4
168	6
170	3
183	2

2.

Pan Kolečko jezdí na výlety na kole a zaznamenává si délku ujetých km za jednotlivé vyjíždky. O prázdninách si zapsal následující výkony v km: 8krát 55 km, 10krát 35 km, 20krát 40 km, 5krát 80 km, 12krát 76 km a 15krát 42 km, 2krát 50 km.

Vypočtete:

- průměrnou délku výletu
- průměrnou délku krátkého výletu, tj. do 50 km včetně
- průměrnou délku dlouhého výletu

3.

Vypočtete průměrnou cenu jednoho litru benzínu, jestliže do firemního automobilu bylo podle knihy jízd natankováno 25 litrů za 27,30 Kč/l u čerpací stanice Dlouhá, 30 litrů u čerpací stanice Jeremiášova za cenu o 1 Kč vyšší než u ČS Dlouhá, 24 litrů u ČS Výstavní za cenu o 50 halérů vyšší než u ČS Jeremiášova a 25 litrů u ČS Plzeňská za cenu o 2,50 Kč vyšší než u ČS Dlouhá.

4.

Vypočtete průměrnou změnu osobního příplatku připadající na jednoho pracovníka ve firmě XY, s. r. o., jestliže máte k dispozici tyto informace:

- dvacet pracovníků má nyní osobní příplatek 1500 Kč, přičemž osm z nich mělo původně 1200 Kč, pět pracovníků 1000 Kč, zbývající 900 Kč;
- osmi pracovníkům byl zvýšen osobní příplatek z 1500 Kč na 2000 Kč;
- čtyřem pracovníkům byl osobní příplatek snížen z 1500 Kč na 1200 Kč;
- tři pracovníci mají stejný osobní příplatek 1000 Kč.

5.

Při šití pánských košil je určena spotřeba směsového materiálu v metrech. Určete průměrnou spotřebu na jednu košili při této výrobě pánských košil:

Velikost	36	37	38	39	40	42	44	45
Norma m	2,68	2,72	2,88	2,95	3,00	3,15	3,20	3,30
Výroba ks	300	700	2100	2400	2200	1200	800	400

VLASTNOSTI ARITMETICKÉHO PRŮMĚRU

1. Součet jednotlivých odchylek od průměru je vždy roven .....

2. Přičteme-li nebo odečteme-li k jednotlivým údajům znaku konstantu a , průměr nových údajů se rovná průměru původních údajů ..... nebo ..... o tuto konstantu a .

3. Násobíme-li jednotlivé údaje konstantou a , průměr nových údajů se rovná průměru původních údajů ..... nebo ..... touto konstantou a .

- 6.**
Ověřte výše uvedené vlastnosti na vámi zvoleném souboru údajů a vhodně zvolené konstantě a .

OSTATNÍ STŘEDNÍ HODNOTY

Zvolte správnou možnost:

1. Velikost ostatních středních hodnot bezprostředně závisí/nezávisí na velikosti všech zjištěných údajů.
2. Do ostatních středních hodnot patří modus, průměr a medián.

MODUS $\hat{X}$

Modus je hodnota, která se

Určete modus:

Odpracované hodiny X_i	Počet zaměstnanců n_i
147	3
150	4
168	6
170	3
183	2

7.

Určete modus v příkladech 2–5.

MEDIÁN $\tilde{X}$

Medián je

Rozděluje soubor na ..... co do počtu prvků tak, že hodnoty údajů v jedné části jsou ..... (nanejvýše rovny) než medián, v druhé pak jsou ..... (v krajním případě rovny) než medián.

Medián je 50% kvantil (protože dělí soubor na dvě části).

Poznámka

Mezi další používané kvantily patří kvartily, decily a percentily. Kvartily dělí soubor na čtyři části, každá z nich obsahuje 25 % údajů.

Postup při určení mediánu

8.

Určete, kolikátý údaj je medián v souborech s rozsahem:

- a) $n = 57$
- b) $n = 621$
- c) $n = 1000$
- d) $n = 236$

9.

Určete medián následujících souborů:

- a) 2, 8, 2, 6, 6, 2, 4, 10, 8
- b) 2, 8, 2, 6, 6, 2, 4, 10, 8, 2

10.

Určete medián v příkladech 2–5.

PŘÍKLADY $\bar{X}, \hat{X}, \tilde{X}$

11.

Při měřeních doby opracování téže součástky byly naměřeny tyto časové údaje v minutách: 5,2; 5,5; 5,3; 5,6; 5,6; 5,5; 5,2; 5,6; 5,5; 5,5; 5,2; 5,3; 5,2; 5,2; 5,1; 5,8; 5,1; 5,5; 5,5; 5,3. Určete průměrnou dobu, modus a medián.

12.

Určete průměr, modus a medián platů zaměstnanců firmy XX v minulém měsíci, jestliže máte k dispozici tyto platy v Kč:

12 500; 13 000; 11 500; 12 500; 12 300; 11 500; 10 200; 9 500; 9 500; 9 500; 12 000; 55 000; 58 000; 55 000.

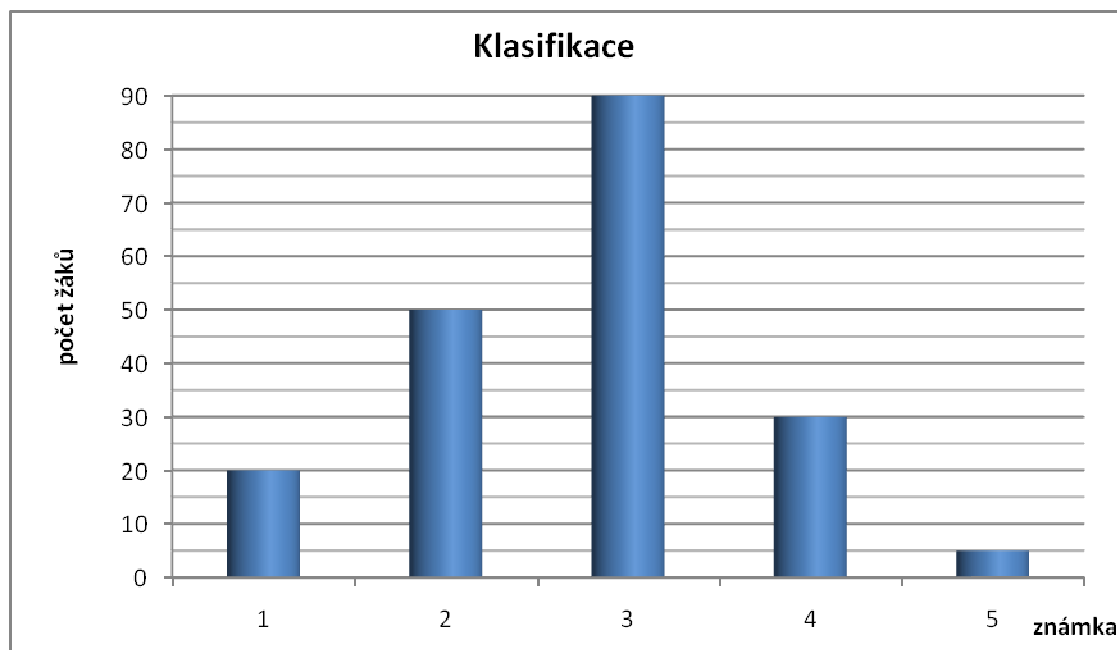
13.

Výsledkem statistického zjišťování byly následující údaje o počtu členů v jednotlivých domácnostech. Vypočtete průměrný počet členů jedné domácnosti, určete modus a medián.

Počet členů domácnosti	Počet domácností
1	164
2	493
3	445
4	418
5	280
6	136
7	50
8	14

14.

V grafu Klasifikace jsou znázorněny počty žáků s jednotlivými známkami na konci školního roku. Určete průměrnou známku, modus a medián.

15)

Samostatná práce č. 2 – výpočty středních hodnot

1. PŘÍKLAD

Fotograf vytváří na zakázku firemní plakáty. Víme, že vytvořil v lednu 210 ks stejných plakátů za celkovou cenu Kč 23 100,-; v únoru 263 ks plakátů za celkovou cenu Kč 27 615; v březnu 96 ks plakátů za Kč 9 600,-; v dubnu pouze 8 ks plakátů (byl na dlouhodobé dovolené) za celkovou cenu Kč 800; v květnu 354 ks za Kč 40 170. Vypočtěte průměrnou cenu jednoho kusu, určete modus a medián.

2. PŘÍKLAD

Jenda Běžec pravidelně běhal. V září trénoval každý den takto: 5krát uběhl trasu 2 km, 8krát uběhl 1,5 km, 2krát 7 km, 10krát 6 km, 2krát 10 km, 1krát 12 km, ve zbývajících dnech 5 km.

Určete, kolik km měřila jeho průměrná denní trasa, modus a medián.

3. PŘÍKLAD

Firma Hrozen, s. r. o. prodávala v září ve svých prodejnách hroznové víno za různé ceny. Zjistěte průměrnou cenu za jeden kilogram hroznového vína, modus a medián, máte-li k dispozici tyto informace:

V prodejně v Bílé ulici prodali 1500 kg za 36 Kč/kg, v prodejně ve Žluté ulici prodali o 50 % méně za cenu o jednu devítinu nižší než v Bílé. V Modré ulici prodali 60 % množství v Bílé za cenu o 1 Kč/kg nižší než v Bílé, v Zelené ulici o 50 kg méně než v Modré za cenu stejnou jako ve Žluté.

4. PŘÍKLAD = vlastní zadání + řešení

16)

Samostatná práce č. 3 – výpočty středních hodnot v Excelu

1. PŘÍKLAD

Při měření výšky dětí v atletickém oddílu byly naměřeny tyto hodnoty (v cm):

152; 142; 173; 134; 170; 167; 145; 165; 161; 168; 156; 161; 153; 137; 150; 145; 142; 146

Pomocí funkcí Excelu:

- Zjistěte minimální a maximální naměřenou výšku v tomto oddíle.
- Vypočítejte průměrnou výšku.
- Určete modus a medián.

2. PŘÍKLAD

V tabulce jsou uvedeny počty získaných bodů v přijímacích zkouškách z matematiky.
Maximum bylo 100 bodů.

45	67	76	62	69	78	40	100
67	93	48	65	91	89	28	56
78	69	23	35	92	98	45	83
95	100	87	93	78	26	100	82
24	93	93	68	100	14	80	98
76	39	100	60	45	78	24	99
30	43	67	90	100	48	89	45
78	45	98	67	80	38	38	26
34	67	100	87	55	44	72	43

Pomocí funkcí Excelu:

- Zjistěte, jaký je minimální počet získaných bodů?
- Vypočítejte průměrný počet získaných bodů.
- Určete počet účastníků v přijímacím řízení.
- Zjistěte, kolik uchazečů napsalo test z matematiky na plný počet bodů.
- Zjistěte, kolik uchazečů napsalo test z matematiky na méně než 50 bodů.
- Zjistěte, kolik uchazečů napsalo test z matematiky na více než 50 bodů.
- Určete modus a medián.

Použité zdroje

Hindls R., Hronová S., Seger J., Fischer J. Statistika pro ekonomy. Osmé vydání. Professional Publishing 2007

Burda Z. Statistika pro obchodní akademie. 4. vydání. Nakladatelství Fortuna 2002

<http://www.czso.cz>

<http://www.wikipedia.cz>